

Весна Ињац
(Народна библиотека Србије)

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ – ПУНОПРАВНИ ПАРТНЕР У ПРОЈЕКТУ “ЕВРОПСКА БИБЛИОТЕКА”

Сажетак. Народна библиотека Србије постала је пуноправан партнер у пројекту Европска библиотека који се реализује у надлештву Конференције директора европских националних библиотека и Европске Комисије. У тексту је представљен овај најзначајнији пројекат европских националних библиотека, а наведене су и визија и мисија пројекта. У посебном одељку представљени су главни циљеви пројекта: Заједнички електронски каталог националних библиотека Европе; Интернет портал европских библиотека; Трезор Европске библиотеке. На крају рада дати су основни подаци о укључењу НБС у овај пројекат, као и опис дигиталних колекција НБС које су већ претраживе преко Интернет портала Европске библиотеке.

Кључне речи: Народна библиотека Србије, Европска библиотека; пројекат Европска библиотека

Конференција директора националних библиотека Европе

Народна библиотека Србије постала је члан најугледније европске асоцијације националних библиотека у септембру 2003. године (CENL – Conference of European National Librarians). У рад ове угледне асоцијације укључене су 43 националне библиотеке Европе. Овај велики успех резултат је дугогодишњих стручних, али и политичких и дипломатских активности Народне библиотеке Србије. Библиотека је тим чланством коначно постала “део Европе”, чак и пре уласка наше земље у Европску Унију.

CENL као асоцијација националних библиотека постоји већ осамнаест година и делује у надлештву Европске комисије. Сваке године одржава се годишња конференција у другом европском граду. У септембру 2004. године одржана је конференција у Риму, у Библиотеци Ватикана. Циљ одржавања конференција јесте мотивисање националних библиотека у унапређењу њихове улоге у очувању националне баштине кроз презентацију и стварање услова за слободан и бесплатан приступ информацијама и документима. Националне библиотеке Европе у будућности треба да развију нов модел сарадње и да заједнички реализују значајне пројекте и да деле расположиве ресурсе. У будућности ће CENL уложити додатне напоре како би се премостиле разлике које постоје између националних библиотека Северне и Јужне, Западне и Источне Европе.

Током осамнаестогодишњег постојања CENL-а, националне библиотеке Европе заједнички су радиле на многим заједничким пројектима: Gabriel (заједнички web портал ка информацијама о свим националним библиотекама

Европе), MACS (Multilingual access to subjects) – јединствени вишејезички приступ предметним каталозима националних библиотека Европе), Bibliotheca Universalis – изградња светске дигиталне библиотеке, Web Harvesting – складиштење web информација у свим националним библиотекама Европе, Европски DOI (European Digital Object Identifier) – изградња европске базе информација о дигиталним документима.

Пројекат “Европска библиотека”

У оквиру асоцијације реализује се и најзначајнији пројекат за националне библиотеке Европе под називом "Европска библиотека" (TEL – The European Library). Током периода 2001–2004 пројекат је финансирала Европска Унија. Од 2005. године у финансирање пројекта се укључују и националне библиотеке као пуноправни партнери у пројекту.

Основни циљеви пројекта “Европске библиотеке” су следећи:

- изградња заједничког електронског каталога националних библиотека Европе који ће бити претражив на свим језицима пуноправних сарадника,
- изградња Интернет портала с најзначајнијим информацијама о европским националним библиотекама,
- изградња дигиталне европске библиотеке, односно трезора европске културне баштине.

У првом трогодишњем периоду реализације пројекта, статус пуноправних партнера у пројекту поседовало је само девет земаља Европе: Француска, Немачка, Велика Британија, Италија, Португал, Финска, Холандија, Швајцарска и Словенија.

Почетком 2005. године Народна библиотека Србије је добила позив да се као пуноправни партнер укључи у пројекат. Да би постала пуноправни партнер у пројекту, Библиотека је морала да испуни одређене захтеве и да свој рад усагласи с високим стандардима Европске Уније у погледу примене информационих технологија, дигитализације националне баштине и изградње аутоматске базе података и електронских каталога.

На састанку Управног одбора пројекта “Европска библиотека”, који је одржан 13. априла у Холандији, донета је једногласна одлука да Народна библиотека Србије постане пуноправни партнер у пројекту. Напомињемо да су статус пуноправних партнера у пројекту, поред већ девет поменутих земаља Европе, стекле још само три земље: Данска, Хрватска и Србија.

Статус пуноправног партнера у пројекту “Европска библиотека” за Народну библиотеку Србије представља огроман успех, упоредив можда једино с уласком наше земље у Европску Унију. То је велико признање не само за Библиотеку, већ и за нашу земљу, јер се Србија тренутно налази међу дванаест одабраних земаља Европе пуноправних партнера у пројекту изградње "Европске библиотеке".

Почетком маја Библиотека је добила и уговор о приступању пројекту, а реализација пројекта одвијаће се у периоду јул 2005 – јул 2008. године.

Пројекат TEL још више је добио на значају почетком маја када су шесторица лидера Европске Уније предложила да књижевна дела из европских библиотека постану доступна јавности на Интернету. Апел поднет званичницима Европске Уније потписали су француски председник Жак Ширак, немачки

канцелар Герхард Шредер, италијански премијер Силвио Берлускони, шпански премијер Хосе Луис Родригес Сапатеро, пољски председник Александар Квашњевски и мађарски премијер Ференц Ђурчањи. “Наслеђе европских библиотека неупоредиво је у богатству и разноликости. Али, ако не буде дигитализовано и доступно преко Интернета, то наслеђе сутра можда неће имати оно место које му припада у будућој географији знања” – наводи се у апелу европских лидера.

Визија и мисија пројекта “Европска библиотека”

Европска библиотека представља web сервис који нуди приступ комбинованим изворима – књигама, часописима, новинама, мултимедијалним изворима, и у дигиталном и у традиционалном облику, који се чувају у свих 43 националне библиотеке. У наредном трогодишњем периоду, на том порталу биће доступне колекције само пуноправних партнера у пројекту, односно колекције 12 земаља, међу којима и Србије.

Визија Европске библиотеке јесте да обезбеди подједнак приступ и да промовише разумевање међу европским земљама, као и да читавом свету понуди богатство и разноликост европског знања, културе и баштине. Европска библиотека представља врата ка свету знања, информација и културе свих европских националних библиотека.

Европска библиотека намењена је свим грађанима Европе, али и света, како стручњацима, тако и обичним грађанима којима је потребан потпун али и једноставан начин приступа библиотечкој грађи која се чува у националним библиотекама Европе. Европска библиотека треба да привуче и истраживаче из свих области знања, с обзиром да ће њене колекције обухватати све области знања и све научне дисциплине. Она представља јединствен и једноставан пут ка европским културним, научним и уметничким изворима.

Заједнички електронски каталог европских библиотека

У реализацији TEL пројекта нагласак је стављен на следећа три сегмента:

- изградња јединственог електронског каталога свих националних библиотека,
- изградња портала свих националних библиотека Европе,
- изградња европске дигиталне библиотеке.

Заједнички електронски каталог европских националних библиотека објединиће на једном месту све тренутно постојеће појединачне каталоге европских националних библиотека. У наредном трогодишњем периоду реализације пројекта биће омогућен јединствен приступ и истовремено претраживање 12 каталога националних библиотека на сваком поједином језику земаља пуноправних чланица пројекта.

Овај сегмент TEL пројекта подразумева огроман рад – уједначавање стандарда обраде грађе, израду јединствених библиографских стандарда, израду јединствених нормативних датотека предметних и ауторских одредница, као и њихово превођење на свих 12 језика, стварање јединствених система за претраживање грађе, усаглашавање база метаподатака, уједначавање информационо-технолошких програма. Напомињемо да се тренутно у електронским каталозима националних библиотека, посебно оних великих, налази и по

неколико милиона библиографских записа, што само показује колико је овај сегмент реализације пројекта захтеван и компликован.

Крајем марта 2005. године презентован је и нови Интернет сервис Европске библиотеке, који је тренутно у тестној фази. Адреса Интернет локације је дата у напоменама [1]. На тој Интернет локацији већ је омогућено тестно претраживање каталога 9 националних библиотека на 9 језика, сваке појединачне библиотеке и једног јединственог европског каталога. Претраживање је могуће на два нивоа – на оном једноставном, за широку публику, и оном напредном, за упућене кориснике где је дата могућност претраживања и проналажења извора по више различитих кључева.

Интернет портал европских библиотека

Други сегмент реализације пројекта подразумева изградњу портала свих европских националних библиотека на којем су дате све основне информације о свим националним библиотекама Европе. Овај сегмент пројекта већ раније је био делимично реализован кроз већ поменути пројекат Gabriel. Сада је портал унапређен, могуће је претраживање информација на три језика – енглеском, француском и немачком, а у будућности је планирано да портал буде доступан и на свим језицима Европе.

На порталу се налазе основне информације о свакој појединој националној библиотеци, историјат библиотеке, основне функције библиотеке, обим колекција, информације за кориснике о условима коришћења грађе и информација, омогућен је директан приступ националним текућим библиографијама, као и појединачним Интернет презентацијама и електронским и другим онлајн изворима.

Народна библиотека Србије већ је присутна на овом Интернет порталу на адреси датој у напоменама [2]. Тако се ту налазе све основне информације о историји НБС, о њеним колекцијама и њеним онлајн изворима, о узајамном каталогу свих библиотека Србије, итд. Презентација НБС за сада је изграђена на три језика – на енглеском француском и немачком, а у наредном периоду биће доступна и на другим језицима европских земаља.

Трезор Европске библиотеке

Трећи сегмент реализације TEL пројекта подразумева изградњу дигиталне библиотеке Европе, односно изградњу трезора европских библиотека у којем ће бити омогућен приступ документима у пуном тексту. Циљ јесте да у трезор Европске библиотеке буду укључена у дигиталном облику најзначајнија дела културне баштине свих европских земаља, да она буду претражива по јединственим кључевима и доступна за све кориснике широм света у пуном тексту.

Тренутно се на Интернет порталу Европске библиотеке налази презентација по пет најзначајнијих докумената националне баштине из свих европских националних библиотека. Народна библиотека Србије је из својих фондова одабрала пет најзначајнијих докумената, четири рукописа и једну мапу графика, дигитализовала их, припремила метадата податке за њих и шири опис који подразумева и кратак историјат докумената. Тако се сада у европском

трезору налазе следећи драгоцени документи у дигиталном облику из Народне библиотеке Србије:

- Београдски паримејник, прва половина 13. века,
- Душанов законик – призренски препис, 1515/25 г.,
- Зборник попа Драгоља, трећа четвртина 13. века,
- Зборник српских житија и Хиландарски типик Таха Марка, 1370/75 г.,
- Светогорска графика – Манстир Хиландар, 1757 г.

На приступној Интернет страници Европске библиотеке свакодневно се као илустрација дигиталног трезора поставља по један дигитални документ једне националне библиотеке Европе. Тако је и Народна библиотека Србије током априла имала част и задовољство да се на приступној страници Интернет презентације Европске библиотеке нађу и њени документи.

Дигиталне колекције НБС у Европској библиотеци

Током јула 2005. г. Народну библиотеку Србије посетио је стручњак за технолошко-информатичку организацију TEL пројекта. Том приликом је направљен основни план будућег укључења НБС у пројекат. Током септембра и октобра у Краљевској библиотеци Холандије и у Британској националној библиотеци одржани су састанци TEL пројекта на којима су учествовали и стручњаци из НБС. У неколико телеконференција одржаних у истом периоду, у којима су учествовали стручњаци НБС и координатори TEL пројекта из канцеларије у Хагу, договорен је прецизан план имплементације пројекта и потпуног укључења НБС. Тако су договорени прецизни рокови и задужења за укључење дигиталних колекција НБС у TEL пројекат за 2005. и 2006. годину.

У наредном периоду преко TEL портала биће могуће претраживање база података и приступ дигиталним документима у пуном тексту следећих дигиталних колекција НБС:

1. Узајамни каталог Cobib.Sr с преко 1,5 милион библиографских записа биће претражив преко TEL портала и протокола Z39.50 већ у октобру 2005.г.
2. база пет научних часописа и око 1000 чланака у пуном тексту DOI Serbia биће такође претражива у октобру 2005.г.,
3. дигитална колекција од 130 српских дечјих књига биће претражива, а све књиге доступне у пуном тексту у новембру 2005. г.

Поред ових колекција које ће бити претраживе, до краја ове године и током 2006. године преко TEL портала ће бити омогућен приступ и следећим дигиталним колекцијама НБС:

1. Каталог књига на језицима југословенских народа 1868–1972 (14 томова),
2. Каталог књига на језицима југословенских народа 1519–1867 (1 том),
3. Српска ретроспективна библиографија: књиге, 1868–1944 (17 томова),
4. Текућа библиографија Србије (2003–2005),
5. «Политика», 1904–1941,
6. Дигитална колекција Светогорске графике (170 наслова),
7. Дигитална колекција грамофонских плоча на 78 обратаја (око 200 наслова),
8. Дигитална колекција ћирилских рукописа (око 300 наслова).

Успех и одговорност

Као што смо већ истакли, пријем Народне библиотеке Србије за пуноправног партнера у реализацији пројекта Европске библиотеке представља огроман успех, и то не само за нашу Библиотеку, већ и за нашу земљу. Сама чињеница да је Народна библиотека Србије одабрана скупа с других 12 земаља Европе да у наредном трогодишњем периоду буде пуноправан партнер у пројекту, да многе друге земље, чак и садашње чланице Европске Уније, нису постале пуноправни партнери у пројекту, представља огромно признање Библиотеци за резултате постигнуте у претходном периоду. Наравно, Народна библиотека Србије изузетно је задовољна због тог огромног успеха, али је истовремено свесна и велике одговорности која стоји пред њеним стручњацима у погледу реализације свих постављених циљева изградње Европске библиотеке. Народна библиотека Србије је спремна да се суочи с том одговорношћу, њени стручњаци уложиће сва своја знања и умећа како би циљеви били постигнути, како би наша национална баштина постала истински део културне баштине Европе.

Институционалну и финансијску подршку за реализацију овог пројекта Народна библиотека Србије је већ добила од Министарства културе Републике Србије, а учешће НБС у пројекту финансијски је помогао и Фонд за отворено друштво.

Напомене

[1] Интернет портал Европске библиотеке: <http://www.theeuropeanlibrary.org/>

[2] Народна библиотека Србије на порталу Европске библиотеке:
<http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.htm>

Vesna Injac

(National library of Serbia)

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA – FULL PARTNER IN THE PROJECT «THE EUROPEAN LIBRARY»

Abstract. National library of Serbia became the full partner in the project «The European Library», which is realized under the authorities of the Conference of the European National Librarians and the European Commission. In this text is given the presentation of this most important project of the European national libraries, as well as its vision and missions. In the separate chapter, the main goals of the TEL project are presented: Union electronic catalogue of the European national libraries; Internet portal of the European national libraries; Treasure of the European national libraries. At the end of the work, the basic data concerning the inclusion of the National Library of Serbia in this project are given, as well as the description of digital collections of the NLS which are already now searchable through the Internet portal of the European Library.

Key words: National library of Serbia, The European Library; project «The European Library», TEL project